

MONITORING ONLINE ZDROJŮ PRO REGIONÁLNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM

Marie Crhonková – Vladislav Raška, Knihovna Karla Dvořáčka Vyškov

Cílem každé knihovny je spokojenost jejich uživatelů. Ta se odvíjí od dostupnosti, množství a kvality informačních zdrojů. Takovým nenahraditelným a jedinečným informačním zdrojem jsou regionální informace. Tyto informace jsou v naší knihovně zpracovány do databáze Soubor autorit a regionálních faktografií, která obsahuje významné regionální osobnosti a výběr bibliografických citací článků s regionálním zaměřením, ten je pořizován z vlastních tiskových periodických zdrojů (regionální tisk, zpravodaje jednotlivých obcí).

Takové databáze dlouhodobě budují snad všechny knihovny, neboť jsou pro ně nepostradatelným zdrojem informací, můžeme přitom říct, že právě jejich úroveň je přímo úměrná informačním službám, které daná knihovna poskytuje.

Zavedením počítačů do knihoven na počátku devadesátých let dostaly tyto informace zcela novou dimenzi. Následný rozmach internetu znamenal přímo informační revoluci. To, co dosud bylo skryto v nějaké lístkovnici, a veřejnosti se mohlo dostat výhradně prostřednictvím laskavé knihovnice, event. v občas tištěných publikacích, které však rychle zastarávaly a nebylo možno v nich dělat žádné opravy a aktualizace, může být rázem zpřístupněno všem. A přitom jejich opravy, aktualizace a dodatky jsou technicky jednoduchou záležitostí. Webové stránky obcí jsou dnes naprostou samozřejmostí.

Záleží jen na schopnosti knihovnice nové regionální informace nacházet a ukládat do databází. Všechny nové dokumenty vzniklé v posledním desetiletí – ať už vyšly tiskem či se nacházejí na počítačích – existují samozřejmě v elektronické podobě. Záleží jen na jejich autorovi, zda se rozhodne je zpřístupnit tiskem nebo je „jen“ vystavit na některém z nesčetných webů. O výhodách takového zpřístupnění na webu netřeba uvažovat, sotvakdo by je chtěl zpochybnovat.

Možnost snadné publicity prakticky neomezenému počtu potencionálních zájemců v reálném čase způsobuje, že vzniká mnoho dokumentů, které nemají svůj „papírový“ ekvivalent, tedy to, co dnes označujeme jako digital born. Na nepřehledném množství webů je dennodenně ukládáno neuvěřitelné množství zajímavých informací. Největším problémem je, jak rychle získat relevantní informace pro jednotlivé zájemce.

Vezmeme-li tuto skutečnost v úvahu, pak před knihovnou, která chce nadále budovat kvalitní informační zdroje odrážející dění v regionu, vyvstává nemalý a mnohem složitější úkol. Počet potencionálních zdrojů na zpracování do regionálních databází totiž doslova každou sekundu roste, přičemž počet pracovníků knihoven se nezvyšuje. Nezbyvá než se snažit v co největší míře přistoupit k novým formám zpracování a budování regionálních informačních databází a využít k tomu nových dostupných technologií. Nezbytně totiž nastává čas, změnit dosud zavedené procesy zpracovávání těchto regionálních informačních zdrojů.

Veškeré elektronické dokumenty jsou totiž tzv. strojem čitelné, a proto musíme najít technologie a upravit je tak, aby tyto dokumenty byly alespoň z části strojem zpracovatelné. Pracovníci knihovny musí totiž čím dál více věnovat pozornost a čas na objevování stále nových informačních zdrojů, které jsou pro jejich uživatele zajímavé, takže na samotné jejich zpracování jim už mnoho času nezbyvá. Potřebujeme proto nějaký robot, který by za nás tyto zdroje monitoroval a zpracovával je tak, aby byly použitelné při hledání těchto informací.

O tom, jaké technologie je možné při sestrojení takového robota využít, přednášela na INFORUM 2005 Naděžda Andrejčíková. Tehdy jsme však o našem projektu sotva co tušili. Když však o rok později hovořila na téže konferenci o tom, jak je možné takto sesbírané informace z webu využít pro rozšíření a zkvalitnění našich vlastních informačních zdrojů a jejich následné nabídnutí našim uživatelům, zrodila se myšlenka našeho projektu.

Pak před námi vyvstaly tyto úkony:

1. Objevování nových informačních zdrojů, které jsou pro náš region významné a které stojí za to zpracovávat.
2. Monitorovat tyto zdroje a vybírat informace, které jsou pro regionální databáze významné.
3. Budovat regionální bibliografie, především však se začít víc věnovat budování regionálním databázím zachycujících objekty zájmů našich uživatelů; knihovnický řečeno – budovat autority s přidanou hodnotou.
4. Zabezpečit dostupnost těchto informací.

Úloha číslo jedna připadá na naše odborné knihovníky, kteří vyhledávají na webu stále nové informační zdroje. V této souvislosti jsme zjistili, že periodika obcí nemají propojené názvy článků s obsahem, nebo obsah zcela chybí, a proto nelze jeho prostřednictvím vytvořit link na jednotlivé články. Z toho vyplývá další úkol, upozornit na tento nedostatek redaktory obecních zpravodajů.

Úloha číslo dva vyžaduje mnoho technických znalostí a nemálo zkušeností, navíc se jednotlivé technologie stále zdokonalují a neustále vznikají nové, proto využíváme službu monitoringu, kterou nabízí firma Cosmotron

Bohemia, která je zároveň dodavatelem našeho knihovnického informačního systému.

Úloha číslo tři je pro nás klíčová; při jejím naplnění využíváme právě databázi monitoringu, která nám ulehčuje práci při budování regionální bibliografie. Databázi monitoringu máme připojenou podobně jako katalogy jiných knihoven, denně se naplňuje novinkami z www stránek námi zadaných webových sídel, jež mají pracovníci oddělení regionální bibliografie k dispozici a vybírají si záznamy, které jsou pro naše potřeby zajímavé. Takto zvolené záznamy se nám pak otvírají přímo v marc editoru; zbývá už jen doplnit údaje v oblasti věcného popisu a propojit je se soubory autorit. Dovolte, abychom vám to předvedli na malé ukázce přímo v prezentaci.

Úloha číslo tři má však ještě jednu, pro nás mnohem podstatnější část, a to budování „souboru autorit s přidanou hodnotou“. Jde o to, abychom si vybudovali databázi s objekty zájmů našich uživatelů i s popisem jejich základních vlastností, a to včetně vyjádření vzájemných vztahů, ať už mezi záznamy těchto objektů navzájem, nebo mezi jejich vlastnostmi.

Toto vše znamená pro naše pracovníky poměrně zásadní změnu, pokud se dosud soustřeďovali především na bibliografické záznamy, nyní jsou nuceni víc pracovat s informačními zdroji – různými encyklopediemi, a vytvářet tak záznamy úplně jiného charakteru. Možná se zeptáte proč? Odpověď je poměrně jednoduchá: jde nám o to, abychom si vybudovali základ, který budeme prostřednictvím integrace dalších technologií moci využít k tomu, aby další technologie nám umožnily zpracovávat elektronické dokumenty v mnohem vyšší kvalitě; budeme jich pak moci využít k automatickému prolínání publikovaných dokumentů na webech s objekty zájmů našich uživatelů. A my jim tak budeme moci nabídnout mnohem kvalitnější služby, a to prostřednictvím programů, které jsou zvyklí používat.

Samozřejmě je rovněž analýza a stanovení relevantních zdrojů, z kterých se budou informace monitorovat, zpracovávat a současně ukládat do databáze regionálních bibliografií. Zároveň je třeba pro každý vybraný zdroj určit interval monitorování. Ten bude vycházet z frekvence aktualizace online zdrojů. Mezi základní informační zdroje budou patřit především online periodika, regionální a celostátní informační portály, www stránky jednotlivých obcí apod. Hlavní část zpracovávaných záznamů pak budou tvořit plnotextové články z regionu.

Zapojení služby monitorování online zdrojů umožní získávat záznamy z nových příspěvků, které budou automaticky zpracovány ve formátu UNIMARC (později v MARC). Všechny záznamy získané automatickým zpracováním budou označené tak, aby je nebylo možné vyhledat v katalogu knihovny dříve, dokud neprojdou kontrolou odpovědného pracovníka (kata-

logizátora). Ten musí zkontrolovat formální a obsahovou stránku záznamu a v případě potřeby doplnit údaje věcné katalogizace.

Zpřístupnění zpracovaných informací v rámci online katalogu knihovny souvisí s výběrem nejvhodnějšího řešení. V této souvislosti je potřebné zabezpečit i kontrolu odkazů na plné texty, které jsou součástí záznamů. Současně proběhne analýza požadavků uživatelů se zaměřením na používané preference dotazů při vyhledávání v online katalogu knihovny. Cílem bude vytipovat vhodná selekční kritéria a formáty zobrazení záznamů tak, aby co nejvíce vyhovovaly požadavkům uživatelů.